

Academic Article

การจัดการเรียนการสอนมาตรฐานสมรรถนะ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ COMPETENCY-BASED INSTRUCTION IN THE DEPARTMENT OF OCCUPATION

ภัทรพงษ์ สีนวล*

โรงเรียนสอยดาววิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด

Phattharaphong Seenual*

Soidaowittaya School, The Secondary Educational Service Area Office Chanthaburi Trat

*E-mail: phattharaphong.seenual@gmail.com

Received: 20-11-2023

Revised: 06-06-2025

Accepted: 02-07-2025

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ในปัจจุบันมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะที่จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีทักษะในการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะต่าง ๆ แต่ปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาการงานอาชีพในปัจจุบัน ส่วนมากยังคงเป็นการสอนแบบบรรยายอยู่ภายในห้องเรียน ยังขาดกระบวนการที่จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะที่เกิดสมรรถนะ อย่างไรก็ตามการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะต่าง ๆ นั้นยังคงเป็นสิ่งสำคัญของครูผู้สอนในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนแสดงความสามารถที่เชี่ยวชาญ เน้นการนำความรู้ไปใช้จริง กำหนดความคาดหวังไว้สูง โดยครูผู้สอนสามารถใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะแบบบูรณาการผสมผสานหลายสมรรถนะ เนื่องจากเป็นการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่นำสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิต สังคม และโลกเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้เรียนมาเชื่อมโยงกับเนื้อหา ทักษะ และเจตคติ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

ABSTRACT

The instruction of the occupational department at present aims for students to have the knowledge, understanding, and basic skills necessary for living. Have work skills in order for students to develop various competencies; however, there are problems in instruction about occupation at present. Most of the time, they are still taught in a lecture-based learning style and there is still a lack of process that will allow students to practice skills that will create competency. However, developing students to have various competencies is still an important thing for teachers to do to develop learning management models so that students have the competencies necessary for

work problem solving, and living. However, the instructions should allow students to demonstrate their expertise, focus on putting knowledge into practice, and set high expectations. So, teachers can use the integrated competency-based instruction approach combining multiple competencies. Because that takes what actually happens in life, society, and the world in relation to the learner and connects it with content, skills, and attitudes.

Keywords : Competency-Based Instruction, Department of Occupation

บทนำ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จัดทำขึ้นเพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ เช่นเดียวกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 -2579) เป็นฉบับปัจจุบัน โดย Office of the Education Council (2019) กล่าวว่า การศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ซึ่งระบุนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ คือ คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และเป้าหมายด้านผู้เรียน คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) ทักษะดังกล่าวยังสอดคล้องกับ Ministry of Education (2008) ที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ว่าผู้เรียนพึงได้รับการส่งเสริมและพัฒนาผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จะมุ่งเน้นการพัฒนาในแต่ละด้านแตกต่างกันไปตามบริบท จุดเน้น หรือธรรมชาติของรายวิชาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ตามที่ Ministry of Education (2008) ได้ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ว่า เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะที่จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การงานอาชีพ และเทคโนโลยี มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างมีความสร้างสรรค์ และแข่งขันในสังคมไทยและสากล เห็นแนวทางประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพอเพียง และมีความสุข โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ให้มีความสามารถ มีทักษะในการทำงาน เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ และศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นสาระการดำรงชีวิตและครอบครัว และสาระการอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน แต่ปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาการงานอาชีพในปัจจุบัน ส่วนมากยังคงเป็นการสอนแบบบรรยายอยู่ภายในห้องเรียน ยังขาดกระบวนการที่จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะที่เกิดสมรรถนะสำคัญ การเรียนการสอนไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ขาดสื่ออุปกรณ์ที่ประกอบในการจัดการเรียนการสอนที่จะสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถประยุกต์ความรู้ที่เรียนมาเพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะในรูปแบบต่าง ๆ (Jintana, 2021) สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการงานอาชีพของโรงเรียนตระกูลประเทืองวิทยาคม อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง โดยเฉพาะในด้านกระบวนการเรียนรู้ที่ยังคงเน้นการถ่ายทอด

เนื้อหาตามหลักสูตร ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ และการวัดผลประเมินผลยังคงเน้นการทดสอบข้อเขียนที่วัดเพียงความรู้และความเข้าใจเท่านั้น เมื่อวัดผลพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน ได้แก่ การวางแผน การออกแบบงาน การทำงานอย่างเป็นระบบ การบริหารเวลา ความอดทน การกล้าแสดงออก รวมถึงความรับผิดชอบในหน้าที่ (Supichaya, 2021) ครูผู้สอนจึงต้องมีบทบาทสำคัญ ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ไปสู่การเกิดสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้สอนจำเป็นที่จะต้องศึกษารูปแบบ การจัดการเรียนรู้แต่ละรูปแบบว่า มีความเหมาะสมกับนักเรียนและมีความสอดคล้องกับสาระ ทั้งนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยจะเริ่มต้นจากรูปแบบใดก่อนหลังก็ได้ ผู้สอนสามารถเลือกรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครบ ทั้ง 3 รูปแบบ หรือไม่ครบทั้ง 3 รูปแบบ ก็ได้ อยู่ในดุลยพินิจของผู้สอนว่ามีความเหมาะสมกับลักษณะงานที่จัดการเรียนรู้ (Ruksanalee, 2018) ดังนี้

1. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งเน้นให้ นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริง ตามกระบวนการทำงานมีขั้นตอนอย่างน้อย 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา (2) ขั้นวางแผน (3) ขั้นปฏิบัติงาน โดย ผู้สอนให้คำแนะนำวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติงาน นักเรียนปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอนที่วางแผนหรือตามคำแนะนำจากผู้สอน และฝึกฝนทักษะ นักเรียนฝึกทักษะทำงานซ้ำ ๆ เพื่อให้เกิดทักษะ และความชำนาญในงานที่ทำได้ และ (4) ขั้นประเมินและปรับปรุงผลงานหรืองานที่ปฏิบัติ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกัน ประเมินผล การปฏิบัติงาน และวิเคราะห์หาแนวทางการปรับปรุงแก้ไข

2. การเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้า เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า ในเรื่องที่สนใจจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จนสามารถสนองแรงจูงใจใฝ่รู้อย่างตนเอง ทั้งนี้ผู้สอนควรให้ นักเรียนเรียบเรียงกระบวนการแสวงหาความรู้เสนอต่อผู้สอนและกลุ่มนักเรียน มีขั้นตอน ดังนี้ (1) กำหนดหัวข้อที่ต้องศึกษาค้นคว้าตามความสนใจ (2) วางแผนว่าจะศึกษาค้นคว้า (3) ศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อที่ต้องการศึกษา (4) เขียนสรุปหัวข้อตามที่ศึกษาค้นคว้า และ (5) นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามารายงาน

3. การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของ นักเรียนเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ มีขั้นตอน ดังนี้ (1) ผู้สอนกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยกิจกรรมนั้นจะเชื่อมโยงกับสถานการณ์ของนักเรียน หรือกิจกรรมใหม่หรือประสบการณ์ในชีวิตประจำวันก็ได้ (2) นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดขึ้น โดยการอภิปรายการศึกษารณี ตัวอย่างหรือการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ (3) นักเรียนวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรม ว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุใด (4) นักเรียนสรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อนำไปสู่หลักการ แนวคิดในเรื่องที่เรียนรู้ใหม่ และ(5) นำหลักการ / แนวคิดจากที่นักเรียนสรุปมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมใหม่หรือกิจกรรมอื่น ๆ หรือสถานการณ์ใหม่ต่อไปในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบนี้ เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและเกิดประสิทธิภาพ ผู้สอนควรดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 5 ขั้นตอน

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพนั้น มีเป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนให้สามารถแสดงออกถึงความสามารถในการทำงาน การดำเนินชีวิต และการแก้ไขปัญหา

ในหลากหลายสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานและการใช้ชีวิต มาบูรณาการประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งในด้านการเรียนรู้ การปฏิบัติ และการใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

บุคคลที่มีสมรรถนะ คือ ผู้ที่สามารถทำงานได้สำเร็จ โดยใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากศักยภาพภายในของตน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ “สมรรถนะ” เป็นความสามารถหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะของตน มาประยุกต์ใช้ในงาน หรือในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้จนประสบความสำเร็จ สมรรถนะจึงเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ หรือคุณลักษณะ ที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต ดังนั้น การเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหรือความสามารถ “ทำได้สำเร็จ” ในงานหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต (Office of the Education Council, 2025) ซึ่งสมรรถนะมีอยู่หลายด้านและสามารถจัดจำแนกเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ได้ 2 ประเภท (Office of the Education Council, 2023) ได้แก่

1. สมรรถนะหลักหรือสมรรถนะทั่วไป (Core Competency)

เป็นสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับทุกคนเพื่อนำมาใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นสมรรถนะที่ใช้ได้กว้างขวาง ไม่จำกัดเฉพาะเรื่อง/สาระ/วิชา เป็นสมรรถนะที่เป็นอิสระจากเนื้อหา (Content free) หรือไม่เกาะติดเนื้อหา เช่น สมรรถนะการคิด สมรรถนะการสื่อสาร ซึ่งใช้ได้กับทุกเรื่อง ทุกเนื้อหา ทุกวิชา แต่อาจมาจากน้อยต่างกันได้

2. สมรรถนะเฉพาะ (Specific Competency)

เป็นสมรรถนะที่เกิดจากการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง สาระวิชา ซึ่งผู้เรียนควรรู้ จำเป็นต้องรู้ เข้าใจและนำไปใช้ได้ หากผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะ ที่ได้จากการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ผู้เรียนจะเกิดสมรรถนะเฉพาะในเรื่องนั้น ซึ่งอาจไม่สามารถนำเรื่องนั้นไปใช้กับเรื่องอื่น ๆ อีกจำนวนมากได้

สมรรถนะเฉพาะมีความจำกั่มากกว่าสมรรถนะหลัก แต่ก็มีความสำคัญเพราะเป็นสมรรถนะที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมี เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และการเรียนรู้ที่สูงขึ้น รวมทั้งการตอบสนองความสนใจและความถนัดเฉพาะตนที่แตกต่างกันของผู้เรียน การเรียนรู้ฐานสมรรถนะจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่จะเรียนรู้สมรรถนะใดสมรรถนะหนึ่ง แต่ควรเรียนรู้สมรรถนะทั้ง 2 ประเภทควบคู่กันเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency – Based Education: CBE)

การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ เป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และก้าวหน้าไปตามความสามารถของตน โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต สมรรถนะเป็นคุณลักษณะที่ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ กระบวนการ เจตคติ โดยองค์ประกอบดังกล่าวสามารถดำเนินการโดยผ่านการจัดการเรียนการสอนของครู ครูต้องจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ออกแบบการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่อิง

สมรรถนะ อย่างไรก็ตาม ความรู้ ทักษะ เจตคติ ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้อาจไม่ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการทำงาน หากผู้เรียนนั้นขาดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ที่ตนมีในการปฏิบัติงาน หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การขาดความสามารถเชิงสมรรถนะ ดังนั้น ความรู้ ทักษะ เจตคติ ที่บุคคลได้เรียนรู้มันจะยังไม่ใช้สมรรถนะจนกว่า บุคคลนั้นจะได้แสดงพฤติกรรมแสดงออกถึงความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ เจตคติ ที่มีในการทำงานหรือ การแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับใดระดับหนึ่ง (Rontichai, S & Rattana, B, 2022)

แนวคิดการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ จึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered) ผู้เรียนได้พัฒนา สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิตในสังคม ดังนั้น การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ จึงไม่เพียงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้เท่านั้น แต่ยังต้องมุ่งสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน ทักษะและเจตคติผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถ เชิงสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงทั้งในชีวิตประจำวันและในการประกอบอาชีพ

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency – Based Instruction : CBI)

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นเป้าหมาย เป็นกรอบในการจัดการเรียนรู้ มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และ คุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต เป็นการเรียนการสอนที่เชื่อมโยง กับชีวิตประจำวัน เรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้การได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนเพื่อ ใช้ประโยชน์ไม่ใช่การเรียนเพื่อรู้เท่านั้น การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเน้น “การปฏิบัติ” โดยมีชุดของเนื้อหาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการจึงทำให้สามารถลดเวลาเรียนเนื้อหา จำนวนมากที่ไม่จำเป็น เอื้อให้ผู้เรียนมีเวลาในการเรียนรู้เนื้อหาที่จำเป็นในระดับที่ลึกซึ้งขึ้น และมีโอกาส ได้ฝึกฝน การใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะในระดับชำนาญหรือเชี่ยวชาญ เป็นการเรียน การสอนที่มีการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง จะได้รับการนำไปใช้เพื่อความสำเร็จของการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนเป็นการบูรณาการมากขึ้น

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะนั้นผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ไปตามความถนัดและความสามารถของตน สามารถไปได้เร็วหรือช้าแตกต่างกันได้ ในส่วนการให้ข้อมูลป้อนกลับ แก่ผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้ฐานสมรรถนะประสบความสำเร็จ การจัดการ การเรียนการสอนฐานสมรรถนะ เป็นการศึกษายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) เปิดโอกาสให้ ผู้เรียน ได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และก้าวหน้าไปตามความสามารถของตน โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียน เกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิตโดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (1) มุ่งให้ ผู้เรียนแสดงความสามารถที่เชี่ยวชาญเน้นการนำความรู้ไปใช้จริง (2) กำหนดความคาดหวังไว้สูง และคาดหวังกับ ผู้เรียนทุกคน (3) ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตัวเองให้ถึงเป้าหมาย สามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ โดยการ ช่วยเหลือ และสนับสนุนอย่างยืดหยุ่นตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียน และ(4) ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม และ เป็นการประเมิน ความก้าวหน้าตามอัตราของตนเอง เน้นการประเมินที่ท้าทาย เน้นการปฏิบัติ เครื่องมือวัดที่เข้าถึง ความเชี่ยวชาญของผู้เรียน โดยครูจะต้องวิเคราะห์ว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้อะไร จึงจะช่วยให้ทำสิ่งนั้นได้ ซึ่งเอื้อให้

มีการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ ผู้เรียนต้องได้รับความรู้และฝึกใช้ความรู้ในการปฏิบัติ รวมทั้งพัฒนาคุณลักษณะที่ควรจะต้องมีในการทำสิ่งนั้น ให้ประสบผลสำเร็จได้ในระดับที่กำหนด ครูจัดการเรียนรู้เชิงรุก ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการคิด การปฏิบัติ การลงมือทำ การได้รับข้อมูลย้อนกลับ การปรับปรุง/พัฒนา และได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้ทักษะ และคุณลักษณะที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดสมรรถนะในระดับที่ต้องการ โดยผู้เรียนแต่ละคนอาจจะใช้เวลาในการเรียนรู้มากน้อยแตกต่างกันได้ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะและรากฐานสำคัญ ผ่านขอบข่ายการเรียนรู้ เพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ (1) การเป็นผู้เรียนรู้ (2) การเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และ (3) การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Suwattana & Chuan, 2021).

การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน เนื่องจากรายวิชาการงานอาชีพมุ่งพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ เช่น การทำงาน การคิดวิเคราะห์ การวางแผน และการแก้ไขปัญหา การนำแนวคิด การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ มาใช้จึงเอื้อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงที่เชื่อมโยงกับงานอาชีพและสถานการณ์จริงของผู้เรียน โดยครูจะต้องวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับศักยภาพและความสนใจของผู้เรียน ให้โอกาสผู้เรียนได้ฝึกฝนและลงมือปฏิบัติจริง รวมถึงจัดให้มีข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพภายใต้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะจึงเน้นการพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน ทั้งในด้านการคิด การปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยครูจะต้องบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ในปี พ.ศ. 2564 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ดำเนินการวิจัยด้าน ผลการทดลองใช้กรอบสมรรถนะและพบแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสามารถดำเนินการได้ 8 แนวทาง ซึ่งมีลักษณะ และขั้นตอนการดำเนินการ (Office of the Education Council, 2021) ดังนี้

แนวทางที่ 1 : ใช้งานเดิม เสริมสมรรถนะ การออกแบบการสอน

ตามแนวทางนี้เป็นการสอนตามปกติที่สอดแทรกสมรรถนะ ซึ่งครูเห็นว่าสอดคล้องกับบทเรียนนั้นเข้าไป และอาจปรับกิจกรรม หรือคิกรกิจกรรมต่อยอด ซึ่งเหมาะกับครูที่เริ่มนำสมรรถนะมาทดลองใช้บูรณาการเข้าไปในแผนการสอนเดิมที่ตนมีอยู่ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะนั้นยิ่งขึ้น หรือได้สมรรถนะอื่นเพิ่มมากขึ้นช่วยเพิ่มการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เข้มข้นและมีความหมายยิ่งขึ้น ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 1 ใช้งานเดิมเสริมสมรรถนะ

1. ทบทวนสมรรถนะให้เข้าใจและพร้อมนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรม

2. นำสมรรถนะที่ได้จากการทบทวนในข้อ (1) เทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดชั้นปี จุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอนของตนที่ออกแบบไว้แล้ว

3. เลือกสมรรถนะที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดชั้นปี จุดประสงค์การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ของการเรียนการสอนของ
ตนมาระบุไว้ในตอนต้นของแผนการจัดการเรียนการสอนของตน

แนวทางที่ 2 : ใช้งานเดิม ต่อเติมสมรรถนะ

การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางนี้เป็นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามปกติที่สอดแทรก
สมรรถนะ ซึ่งครูเห็นว่าสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้หรือบทเรียนนั้นเข้าไป มีการวิเคราะห์กิจกรรมในแผนการสอน
และเลือกสมรรถนะที่สอดคล้องมาเพิ่มเติม เพื่อเน้นการพัฒนาสมรรถนะที่เกี่ยวข้องให้ผู้เรียนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้
ผู้เรียนใช้ความรู้ ทักษะได้จริงในสถานการณ์ที่หลากหลายและพัฒนาคุณสมบัติที่ช่วยให้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 2 ใช้งานเดิม ต่อเติมสมรรถนะ

1. วิเคราะห์กิจกรรมแต่ละกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ว่า มีกิจกรรมใดที่สามารถต่อยอดหรือควร
ปรับเปลี่ยนเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนยิ่งขึ้น
2. พิจารณาเลือกสมรรถนะที่น่าจะนำมาใช้ในการเรียนครั้งนี้
3. ปรับหรือเพิ่มกิจกรรมและสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเกิดสมรรถนะกับผู้เรียน
4. ปรับหรือเพิ่มวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่ปรับเพิ่มใหม่
5. ปรับหรือเพิ่มการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
6. เขียนวัตถุประสงค์เชิงสมรรถนะซึ่งครอบคลุมทั้งเนื้อหาสาระ ทักษะและคุณสมบัติ/เจตคติไว้เป็นภาพรวม
เหนือวัตถุประสงค์ย่อย ๆ ต่าง ๆ

แนวทางที่ 3 : ใช้รูปแบบการเรียนรู้ สู่การพัฒนาสมรรถนะ

การออกแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวทางนี้ เป็นการนำรูปแบบการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะ
เป็นการสอนตามปกติที่มีการนำรูปแบบการเรียนรู้หรือนวัตกรรมการสอนที่ใช้อยู่เดิมมาวิเคราะห์เชื่อมโยงโดยใช้
สมรรถนะที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ที่ครูนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
ตามจุดประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและเกิดสมรรถนะที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 3 ใช้รูปแบบการเรียนรู้ สู่การพัฒนาสมรรถนะ

1. ศึกษาทำความเข้าใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ พิจารณาร่วมกับสมรรถนะที่มุ่งพัฒนาในการ
ทำความเข้าใจรูปแบบต้องเข้าใจทั้งขั้นตอน แนวคิดพื้นฐาน และหลักในการแสดงออกของครู พิจารณาว่าจะก่อให้เกิด
ผลกับผู้เรียนเป็นทักษะหรือความสามารถต่าง ๆ ของสมรรถนะที่มุ่งพัฒนา
2. เมื่อการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้จะมีการปรับหรือเพิ่มขั้นตอนในการฝึกทักษะหรือ
สมรรถนะย่อยที่เน้นการให้ผู้เรียนแสดงความสามารถออกมาให้เห็นผลจริง เช่น เพิ่มขั้นตอนการประยุกต์ใช้ใน
สถานการณ์ใหม่หรือในชีวิตจริง
3. เนื่องจากตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเป็นระบบแบบแผนสูง ครูจึงต้องมีเตรียมการทั้งสื่อ
เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร คำถามสำคัญที่ครูใช้ รวมทั้งเครื่องมือวัด เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปตามรูปแบบ
มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะได้

แนวทางที่ 4 : สมรรถนะเป็นฐาน ผลงานตัวบ่งชี้

การออกแบบการสอนแนวทางที่ 4 นี้ เป็นการนำสมรรถนะมาเป็นฐานในการวางแผนออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยการพิจารณาความสอดคล้องของสมรรถนะกับตัวชี้วัดที่สอดคล้องกันมาใช้ในการออกแบบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระ ทักษะและเจตคติ คำนึงตามที่ตัวชี้วัดกำหนดไปพร้อมกับการพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นต่อชีวิตของเขา วิธีการนี้เหมาะสำหรับครูที่ได้ทดลองนำสมรรถนะเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนปกติตามแนวทางที่ 1 - 2 มาระยะหนึ่ง จนมีความมั่นใจมากขึ้น และพร้อมที่จะก้าวออกจากการสอนแบบเดิม ๆ ไปสู่การเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะอย่างเต็มตัว หรือครูที่เห็นประโยชน์ของสมรรถนะและต้องการจะออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ของตน โดยใช้สมรรถนะเป็นตัวนำในการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน แต่ขณะเดียวกันก็ครอบคลุมตัวชี้วัดที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้อย่างครบถ้วน

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 4 สมรรถนะเป็นฐาน ผลงานตัวบ่งชี้

1. กำหนดสมรรถนะหลักและสมรรถนะฉลาดรู้พื้นฐานที่ต้องการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจากหน่วยการเรียนรู้ หัวเรื่อง ประเด็นปัญหาที่กำหนด และพิจารณาความสอดคล้องของสมรรถนะที่ต้องการกับตัวชี้วัดชั้นปี สาระการเรียนรู้ ที่สอดคล้องตามรายวิชาที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้
2. กำหนดหัวข้อ/ หัวเรื่อง จากปัญหา แนวคิด จุดเน้น หรือเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยเริ่มจากแนวคิด ความรู้สำคัญที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ มีประสบการณ์ตรง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีความหมายสามารถเชื่อมโยงแนวคิดหรือความรู้นั้น ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง
3. ออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ตรงจากการจัดกิจกรรม ที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เสริมสร้างสมรรถนะ และเป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้

แนวทางที่ 5 : บูรณาการผลงานหลายสมรรถนะ

เป็นการจัดการเรียนรู้โดยนำสมรรถนะเป็นตัวตั้ง และวิเคราะห์ตัวชี้วัดชั้นปีที่เกี่ยวข้องแล้วออกแบบการสอนที่มีลักษณะเป็นหน่วยบูรณาการที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติที่เหมาะสมตามช่วงวัย และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชา/กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่นำสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิต สังคม และโลก เช่น สถานการณ์ ประเด็นสำคัญในสังคม ปรากฏการณ์ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้เรียนมาเชื่อมโยงกับเนื้อหา ทักษะ และเจตคติในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถเชื่อมโยง การเรียนและประยุกต์ใช้กับประสบการณ์ในชีวิต สร้างประสบการณ์ ความรู้และความสามารถในการเกิดสมรรถนะและสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองไทยผู้ใส่ใจสังคม การสอนแบบบูรณาการจึงเป็นแนวทางการสอน ที่สอดคล้องกับปรัชญาการสอนแบบสมรรถนะเป็นฐานมากที่สุด

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 5 บูรณาการผลงานหลายสมรรถนะ

1. ทบทวนสมรรถนะ และวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ความรู้ ทักษะที่กำหนดเป็นตัวชี้วัดชั้นปีของกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. กำหนดหน่วยการเรียนรู้ ที่สามารถสร้างความเชื่อมโยงกับเนื้อหาการเรียนรู้ที่สัมพันธ์และน่าสนใจ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน หรือเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญา วิธีการคัดเลือกหน่วยการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี เช่น เริ่มจากสิ่งที่ผู้เรียนสนใจหรือสิ่งที่สามารถกระตุ้นให้สนใจได้ง่าย เริ่มจากปัญหาที่พบในผู้เรียน ในโรงเรียน ในสังคม และออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์จากกิจกรรมที่ครูออกแบบและ

เป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้ หรือ เริ่มจากปัญหาสังคม ประเด็นทางสังคม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในระดับโรงเรียน ระดับชุมชนระดับชาติ หรือระดับโลก เป็นต้น

3. กำหนดแนวคิดและคำถามสำคัญให้สอดคล้องกับแนวคิด เนื้อหา และตั้งคำถามที่โต้แย้งได้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์จากสถานการณ์ / ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง

4. กำหนดขอบเขตเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติ ที่เป็นตัวชี้วัดชั้นปีแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ และการประเมินผล

5. กำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยนำสมรรถนะมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมที่จัดให้นักเรียน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ในการวางแผนนั้น เนื่องจากครูมักคิดถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน โดยคำนึงถึงผู้เรียน สื่อ ทรัพยากรที่มีอยู่ บริบทของตน การเรียงลำดับการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ จึงอาจสลับหรือยืดหยุ่นได้ตามความถนัดของครู สื่อที่มีและบริบทของโรงเรียน

6. ดำเนินการจัดการเรียนรู้และนำข้อมูล ข้อเสนอแนะจากการสอนมาประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนาแผนการสอนระหว่างทำการสอนและปรับปรุงหลังการสอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือพัฒนาสมรรถนะได้มากขึ้น

แนวทางที่ 6 : สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน

สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน เป็นการสร้างสรรค์การเรียนรู้อย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวันปกติของนักเรียนและสอดคล้องกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องเผชิญในสถานศึกษา บ้าน และชุมชนตามบริบทของผู้เรียน โดยสามารถจัดเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน อันมีลักษณะต่าง ๆ 3 ประการ ประกอบด้วย (1) กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-curriculum activities) เป็นกิจกรรมที่กำหนดเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร มีการออกแบบโครงสร้างของกิจกรรม การดำเนินการ และการประเมินผลการร่วมกิจกรรมและนับเป็นหนึ่งของหลักสูตร (2) กิจกรรมพิเศษ (Extra-curriculum activities) เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดเป็นวาระตามเหตุการณ์ เทศกาล และโอกาสที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์หรือได้พัฒนาสมรรถนะ (3) หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) การออกแบบสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพในสถานศึกษา และแบบอย่างการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะหลักรวมทั้งความสัมพันธ์บ้านและชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 6 สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน

1. ศึกษากรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียน
2. วิเคราะห์กิจกรรมในชีวิตประจำวันของผู้เรียนทั้งที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมพิเศษ และหลักสูตรแฝง เพื่อกำหนดประเด็นที่สามารถจัดให้เป็นจุดเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะ
3. คัดเลือกกิจกรรมสำคัญหรือเงื่อนไขในกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมพิเศษ และหลักสูตรแฝงที่สถานศึกษาใช้เป็นสถานการณ์หรืองานที่เอื้อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะ
4. ออกแบบแนวทางการพัฒนาโดยขยายรายละเอียดงานและการปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือพัฒนาอย่างเป็นระบบขั้นตอน แล้วกำหนดแนวทางดำเนินการเพื่อให้ผู้ที่มีรับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีแนวทางการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน
5. กำหนดแนวทางการประเมินสมรรถนะหลักของผู้เรียนในแนวทางสมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน โดยเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการหรือการประเมินสภาพจริง เช่น การสะท้อน

การเรียนรู้ การเขียนบันทึกประจำวัน การสะท้อนจากมุมมองหรือความคิดเห็นของเพื่อน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง (การประเมิน 360 องศา)

แนวทางที่ 7 : การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน

เป็นการสร้างสรรค์การเรียนรู้สมรรถนะในหลากหลายรูปแบบผสมผสานกัน (Hybrid Competency Learning) โดยการพิจารณาในบริบทของที่บ้านและโรงเรียน ความพร้อมของนักเรียน ผู้ปกครอง และครูผู้สอน มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และเหตุการณ์ในชีวิตจริง เป็นการออกแบบภายใต้ข้อจำกัดที่ต้องมีความยืดหยุ่นและยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่มีความเหมาะสม และสามารถผสมผสานวิธีการเรียนการสอนได้หลากหลายหลาย การใช้นี้ในการส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนจะทำให้ครูเปลี่ยนมุมมองและสามารถออกแบบการเรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่ภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์กับบริบทและชีวิตจริงของผู้เรียน ทั้งที่บ้านและโรงเรียน เกิดเป็นสมรรถนะที่มีฐานของความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 7 การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน

1. ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มีความเป็นไปได้ เมื่อเกิดสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การสอนแบบ On Site, On Air, Online, On Demand และ On Hand
2. สำรวจความพร้อมและบริบทของที่บ้านและโรงเรียน พร้อมเลือกแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มีความเป็นไปได้และมีความเหมาะสม
3. ศึกษากรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียน กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้
4. กำหนดบทเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้ และสิ่งสนับสนุนในการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน
5. วิเคราะห์สถานการณ์จริงตามบริบทที่บ้านและโรงเรียน เพื่อกำหนดประเด็นที่สามารถจัดให้เป็นจุดเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะ (Core Competency)
6. ออกแบบแนวทางการพัฒนาผู้เรียนร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ และจัดให้มีการยืดหยุ่นในวิธีการ และเวลาที่ใช้ในการดำเนินการแต่ละกิจกรรม
7. กำหนดแนวทางการประเมินสมรรถนะหลักของผู้เรียนในแนวทางที่มีความหลากหลายตามสภาพจริง โดยเป็นการประเมิน ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยอาจเป็นการสะท้อนการเรียนรู้ การเขียนบันทึกประจำวัน การสะท้อนจากมุมมองหรือความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

แนวทางที่ 8 : การเรียนการสอนฐานสมรรถนะเพื่อร่วมกันพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน โดยใช้ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน (Whole - School Learning)

การส่งเสริมสมรรถนะหลักของผู้เรียนสามารถทำได้ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน นอกโรงเรียน ที่บ้าน ในชุมชน อีกทั้งผ่านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยการเรียนรู้จากเรื่องราว ประเด็น เนื้อหา ต้นทุนของโรงเรียน หรือชุมชน บทเรียนที่มีความหมายร่วมกันที่เป็นจุดเน้นสำคัญของโรงเรียน และนำสู่การพัฒนาผู้เรียนทั้งโรงเรียน (Whole - School) โดยการกำหนดสมรรถนะที่จะพัฒนา ออกแบบสาระการเรียนรู้ และงานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนทุกชั้น ทุกกลุ่ม ตามลักษณะพื้นฐานความรู้ที่มีระดับพัฒนาการ และประเด็นที่เป็นความสนใจ ทั้งรายบุคคล รายกลุ่มและชั้นเรียน

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 8 การเรียนการสอนฐานสมรรถนะเพื่อร่วมกันพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน โดยใช้ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน (Whole - School Learning)

1. ศึกษากรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียน
2. สำรวจสิ่งที่เป็นประเด็นร่วมที่เป็นจุดเน้นสำคัญของโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีส่วนร่วมในการคัดเลือก
3. กำหนดบทเรียน/หน่วยการเรียนรู้ย่อย สำหรับผู้เรียนแต่ละชั้น แต่ละกลุ่ม ตลอดจนกิจกรรม/งานการเรียนรู้ที่ทุกกลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. ร่วมกันออกแบบบทเรียน/หน่วยการเรียนรู้ย่อยที่มีลักษณะบูรณาการ สำหรับผู้เรียนแต่ละชั้น แต่ละกลุ่ม โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เชิงรุก ผ่านรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียนนอกห้องเรียน นอกโรงเรียน ที่บ้าน ในชุมชน อีกทั้งผ่านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน กิจกรรมชุมนุม ชมรม กิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับประเด็นร่วมที่กำหนด โดยแต่ละบทเรียน/หน่วยการเรียนรู้ย่อยกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับ จุดเน้น สารสำคัญ สมรรถนะที่ต้องการพัฒนา ผลลัพธ์การเรียนรู้ สารการเรียนรู้ กลยุทธ์/หลักการการจัดการเรียนรู้ งานการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผล
5. ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งครูผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ ผู้ปกครอง และผู้รู้ในชุมชนร่วมกันพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน วัดและประเมินผลสมรรถนะ ซ่อมเสริม เติมเต็ม ร่วมกันถอดบทเรียน และนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนางาน

จากแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้ง 8 แนวทางข้างต้น ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน จุดประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ ความพร้อมของครูผู้สอน ลักษณะผู้เรียนและบริบทรอบตัว ซึ่งอาจจะเลือกแนวทางใดแนวทางหนึ่ง หรือหลายแนวทางก็ได้ โดยแนวทางสำคัญที่สามารถนำมาใช้แล้วเกิดผลชัดเจนเป็นรูปธรรมคือ แนวทางที่ 5 6 7 และ 8 ซึ่งเอื้อต่อการเกิดสมรรถนะของผู้เรียนมากกว่าแนวทางอื่น ๆ

แนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะหลักผ่านกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

สมรรถนะมีความสำคัญเนื่องจากเป็นสิ่งสำหรับผู้เรียนทุกคนเพื่อใช้ในการเรียนรู้ การทำงาน และการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพในครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศและโลก และเป็นฐานของสมรรถนะเฉพาะงาน หรือสมรรถนะวิชาชีพ หรือสมรรถนะองค์กรในอนาคตของผู้เรียน นอกจากนั้น ยังหมายรวมถึงลักษณะสำคัญร่วมที่สามารถพัฒนาข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ หรือนำ ไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ แนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (Office of the Education Council, 2019) มีดังนี้

สมรรถนะ	แนวทางการพัฒนาผู้เรียน
ด้านภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (Thai Language for Communication)	ใช้ภาษาไทยในการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความคิดและข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจกระบวนการทำงาน การประกอบอาชีพ การประดิษฐ์คิดค้น และการสร้างสรรค์ผลงานอันนำไปสู่การค้นพบความถนัดที่จะไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคต โดยแสดงถึงการเคารพในสิทธิและผลงานของผู้อื่น
ด้านคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน (Mathematics in Everyday Life)	ใช้แนวคิด และความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ในการสร้างพื้นฐานในการประกอบอาชีพต่าง ๆ

สมรรถนะ	แนวทางการพัฒนาผู้เรียน
ด้านการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์และ จิตวิทยาศาสตร์ (Scientific Inquiry and Scientific Mind)	ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อสืบสอบความรู้เกี่ยวกับสิ่งของและ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งบ่มเพาะทักษะการทำงาน ทักษะ การสร้างงาน การมีลักษณะนิสัยทำงานอย่างกระตือรือร้น ตรงต่อเวลา ประหยัด ปลอดภัย สะอาด รอบคอบ และจิตสำนึก ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ด้านภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English for Communication)	ใช้ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับคำสำคัญ หรือนิยามคำสำคัญเกี่ยวกับ กระบวนการทำงาน การประกอบอาชีพ การประดิษฐ์คิดค้น และการสร้างสรรค์ผลงาน
ด้านทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน (Life Skills and Personal Growth)	บริหารจัดการชีวิตในด้านการทำงาน การประกอบอาชีพที่เหมาะสม และสมดุล มีความพอดีโดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาประยุกต์ใช้
ด้านทักษะอาชีพและการเป็น ผู้ประกอบการ (Career Skills and Entrepreneurship)	นำข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจ ความถนัดของตนเอง มาใช้ในการ เลือกอาชีพที่เหมาะสม
ด้านทักษะการคิด ขั้นสูงและนวัตกรรม (Higher- Order Thinking Skills and Innovation : HOTS Critical Thinking, Problem Solving, Creative Thinking)	ฝึกฝนการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำงาน การประกอบอาชีพ และ การดำรงชีวิต โดยใช้ข้อมูลเหตุผลและหลักฐานที่สืบค้นด้วยการใช้ เทคโนโลยีอย่างรอบด้านและเหมาะสมกับบริบททางสังคมไทย
ด้านการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ และ ดิจิทัล (Media, Information and Digital Literacy : MIDL)	เรียนรู้แนวทางค้าขายและทำ ธุรกิจออนไลน์
ด้านการทำงานแบบรวมพลัง เป็นทีมและ มีภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership)	ใช้ภาวะผู้นำในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น ให้ความร่วมมือ ในการทำงาน การประกอบอาชีพ การประดิษฐ์คิดค้น และการ สร้างสรรค์ผลงานจนบรรลุเป้าหมาย
ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง/ ตื่นรู้ ที่มีสำนึกสากล (Active Citizen with Global Mindedness)	วิเคราะห์งานอาชีพที่ไม่เป็นธรรม แรงงานเด็กและผู้หญิง และเสนอ แนวทางการแก้ปัญหา

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถรอบด้าน ทั้งในด้านการทำงาน การแก้ไขปัญหา และการดำรงชีวิตในสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่ประกอบด้วยความรู้ ทักษะ และเจตคติที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะถือเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความถนัด ด้านงานอาชีพได้อย่างเต็มศักยภาพของตนเอง และได้รับการฝึกฝนการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง ซึ่งช่วยลดเวลาในการเรียนเนื้อหาที่ไม่จำเป็นและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่เป็นในเชิงลึกมากขึ้น ครูผู้สอนต้องวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ เน้นการปฏิบัติจริง และการผสมผสานสมรรถนะหลักที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และสมรรถนะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานในสาขาอาชีพ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในกลุ่มสาระการงานอาชีพนั้นจะมีการบูรณาการสมรรถนะทั้งสอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงความสามารถที่เชี่ยวชาญจนเกิดเป็นสมรรถนะ ที่เน้นการนำความรู้ไปใช้จริง กำหนดความคาดหวังไว้สูง และคาดหวังกับผู้เรียนทุกคน ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตัวเองให้ถึงเป้าหมาย ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม อีกทั้งยังเป็นการประเมิน ความก้าวหน้าตามอัตราของตนเอง โดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สามารถใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะแบบบูรณาการผสมผสานหลายสมรรถนะ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่นำสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิต สังคม และโลกเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้เรียนมาเชื่อมโยงกับเนื้อหา ทักษะ และเจตคติในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ด้านการดำรงชีวิตและครอบครัว และการประกอบอาชีพ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทผู้เรียน โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยง การเรียนและประยุกต์ใช้กับประสบการณ์ในชีวิต สร้างประสบการณ์ ความรู้และความสามารถ เพื่อเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกการทำงานและชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Jintana, S. (2021). The Development of Learning Activities that Focus on Davies' Instructional Model of Career and Technology on Food and Nutrition of Prathomsuksa 4 Students. **Manpower Potential Development Institute Journal for Eastern Economic Corridor**, 1(2), 60-76. (In Thai)
- Ministry of Education. (2008). **The Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)**. Bangkok: The Ministry of Education
- Office of the Education Council. (2019). **Guidelines for developing student competencies at the basic education level**. (1). Nonthaburi: 21 Century Co , LTD.
- Office of the Education Council. (2021). **Proactive Competency-Based Instruction: Lessons learned from the concept into practice**. (1). Samutprakan: SBK Printing.
- Office of the Education Council. (2023). **Various Approaches for Sharing Experiences in Competency-Based Learning**. Samutprakan: SBK Printing.

- Office of the Education Council. (2025). **Development of Learners' Potential through Competency-Based School Curriculum**. Bangkok: The Ministry of Education.
- Rontichai, S & Rattana, B. (2022). Competency-Based Education: CBE. **Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi**, 4(1), 187-201. (In Thai)
- Ruksanalee, S. (2018). **Learning Activity Management Based on Working Process Skill in Grade 2 Career Course**. (Master of Education). Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Supichaya, S. (2021). The development of lesson plans in Department of Career on food set unit of Grade 9 students by using CIPPA model. **Journal of Educational Innovation and Research**, 5(3), 547-548. (In Thai)
- Suwattana, S & Chuan, P. (2021). Curriculum and competency-based teaching in school. **The Journal of Sirindhornparithat**, 22(2), 352-363. (In Thai)
-